

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.20.27>

Потіп М. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права,
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID: 0000-0001-6861-8251*

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ПРИ СТЯГНЕННІ МІСЦЕВИХ ЗБОРІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ЇМ

Постановка проблеми. Підтримка громад є невід’ємною складовою майбутнього механізму підтримки відновлення України на 50 млрд євро протягом 2024–2027 років, запропонованого Європейською комісією. Тобто без зміцнення місцевого самоврядування та залучення його представників до проєктів відбудови Україна навряд чи може розраховувати на отримання зазначених коштів у повному обсязі.

Одним із неочікуваних ефектів війни стало істотне збільшення доходів місцевих бюджетів. У той час, як податкові надходження державного бюджету 2022 року скоротилися порівняно з 2021-м на 14,2 %, податкові надходження місцевих бюджетів (усіх рівнів) зросли на 13,5 %, зазначає М. Джус [1]. Органи місцевого самоврядування можуть наповнювати місцеві бюджети за рахунок місцевих податків і зборів, до яких належать: податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір. Їхня сумарна частка у загальному обсязі податкових надходжень місцевих бюджетів 2022 року становила 21,4 %, скоротившись порівняно з 2021-м на 4,5 відсоткового пункту [1]. Водночас потребує удосконалення адміністрування місцевих податків та зборів органами місцевого самоврядування задля запобігання реалізації корупційних ризиків.

Органи місцевого самоврядування повинні дотримуватись принципів антикорупційної політики на 2021–2025 роки, що передбача-

ють у тому числі запровадження належних процедур, які мінімізуватимуть відповідні корупційні ризики; цифрову трансформацію реалізації повноважень органами місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основу для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності; створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб; забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов’язані з корупцією правопорушення, що створюватимуть додатковий стримувальний ефект для всіх суб’єктів правовідносин; формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права [2]. Ці принципи мають враховуватися під час розроблення та впровадження антикорупційних програм органів місцевого самоврядування в Україні, що у свою чергу ідентифікують корупційні ризики в їх діяльності та визначають напрями запобігання їх реалізації.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування та правовідносин у сфері оподаткування були предметом наукових пошуків різних вчених, проте особливості правового регулювання та організації діяльності із запобігання та протидії корупції в діяльності цих органів досліджували такі науковці та практики: М. Джус, Л. Задорожня, О. Коліуш,

Ю. Маркуц, М. Новіков, І. Погрібний, І. Яцків. Роботи цих дослідників дозволили нам зорієнтуватись у визначеній проблемі, водночас продемонстрував відсутність комплексного підходу до висвітлення питань ідентифікації та запобігання корупційним ризикам в діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування в процесі встановлення та адміністрування місцевих податків та зборів.

Формулювання завдання дослідження. Виходячи із зазначеного, метою даної статті є з'ясування ознак та сутності такої правової категорії як корупційні ризики в діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування, що можуть мати місце в процесі встановлення та адміністрування місцевих податків та зборів, а також визначення організаційно-правових напрямів та шляхів для мінімізації таких корупційних ризиків.

Виклад основного матеріалу. Під час воєнного стану органи місцевого самоврядування у сфері прийняття рішень щодо місцевих податків та зборів відчувають певні зниження контролюючого тиску з боку державної влади. Так, зокрема, згідно з підпунктом 12.3.8 ПК на період дії воєнного чи надзвичайного стану сільські, селищні, міські ради і ради об'єднаних територіальних громад мають право встановлювати місцеві податки та/або збори та податкові пільги зі сплати місцевих податків та/або зборів без застосування процедур, передбачених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 № 1160-IV. Коли в окремих місцевостях України запроваджують воєнний чи надзвичайний стан, положення підпункту 12.3.8 ПК поширюється винятково на представницькі органи територіальних громад відповідних адміністративно-територіальних одиниць, на території яких введений воєнний чи надзвичайний стан [3]. Таким чином під час воєнного стану органи місцевого самоврядування набувають ширшої компетенції та свободи своєї діяльності при зниженні зовнішнього контролю, тому є потреба у передбаченні

внутрішніх механізмів для ідентифікації та усунення корупційних ризиків у сфері встановлення, нарахування та сплати місцевих податків та зборів.

Водночас, серед пріоритетних дій Уряду на 2023 рік в частині продовження децентралізації та регіонального розвитку Кабмін передбачає надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування – адміністрування місцевих податків і зборів (зараз це робить податкова служба). Очікується, зазначають Ю. Маркуц та Л. Задорожня, що вже у вересні цього року Кабмін подасть законопроект(и) з відповідними змінами до чинного законодавства. Бажаним результатом є «посилення управлінських функцій органів місцевого самоврядування; покращення адміністрування місцевих податків та зборів; посилення фінансової спроможності та розвиток територіальних громад шляхом надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків і зборів» [4].

На сьогодні існує цілий комплекс проблем, які не дають можливості місцевим бюджетам відчути твердий ґрунт під ногами і зменшити залежність від загальнодержавних податків і трансфертів із державного бюджету. Частину з цих проблем можна розв'язати на місцевому рівні, але ще більше питань потребують вирішення на рівні держави. Передусім слід звернути увагу на невідповідність, яка блокує вирішення багатьох проблем: у наповненні місцевого бюджету максимально зацікавлені органи місцевого самоврядування, але процес адміністрування податків повністю належить до повноважень органів Державної податкової служби (ДПС). Враховуючи невідповідність організаційної структури ДПС адміністративно-територіальному устрою України, працівникам фінансових управлінь органів місцевого самоврядування доводиться вирішувати робочі питання шляхом офіційного листування з обласним підрозділом ДПС. Очевидно, що такий формат співпраці далекий від оптимального. Самі органи

ДПС, після перманентних реформ, не мають достатніх людських і фінансових ресурсів, а також мотивації для ефективного адміністрування місцевих податків та зборів, наголошує М. Джус [1]. Тому очікується розробка законопроектів щодо внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків і зборів [5]. Тому питання запобігання корупції в органах місцевого самоврядування у сфері нарахування та стягнення місцевих податків та зборів має значну актуальність.

За даними соціологічного дослідження «Стан корупції в Україні. Сприйняття, досвід, ставлення», проведеного програмою USAID сприяння громадській активності «Долучайся!» (ENGAGE) спільно з проектом USAID «ВзаємоДія» навесні 2021 року, корупція посіла перше місце, випередивши такі проблеми як «висока вартість життя та низькі зарплати» та «військовий конфлікт в Донецькій та Луганській областях». Дослідження також показало переконаність громадян у поширеності корупції в державних установах та на всіх рівнях влади, при цьому в органах місцевого самоврядування його вважають найменшим у порівнянні з іншими органами влади і таким, що має тенденції до зменшення. Так, 29,2 % респондентів вважають, що корупція дуже поширена в ОМС, щодо обласних органів влади такий відсоток становить 38,5 % [6]. У порівнянні з державними органами та установами, які є на думку громадян значно корумпованими, то органи місцевого самоврядування виглядають набагато краще. Водночас кількість посадових осіб та працівників органів місцевого самоврядування, притягнених до відповідальності за вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень у сфері запобігання корупції значна.

Наприклад, За інформацією, наданою Офісом Генерального прокурора з посиланням на

Звіт про стан протидії корупції за 2019 рік за формою № 1-КОР, за вчинення корупційних злочинів упродовж 2019 року було засуджено 766 осіб, серед яких: 24 депутати сільських, селищних, міських, районних рад; 148 посадових осіб органів місцевого самоврядування. До адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, у 2019 році судом було притягнуто 5759 осіб, зокрема: 96 депутатів обласних рад; 2374 депутати сільських, селищних, міських, районних рад; 488 посадових осіб місцевого самоврядування [7].

Інструментом запобігання та протидії корупції у органах місцевого самоврядування є антикорупційні програми. Водночас, запровадження в Україні інституту антикорупційних програм органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права, визначених ст. 19 Закону «Про запобігання корупції», поки не виправдовує тих надій, які на нього поклали розробники нового антикорупційного законодавства. Цей інститут орієнтований виключно на «самоочищення» органів влади, презюмуючи, що їх посадовці будуть сумлінно ставитись до власних обов'язків здійснювати аналіз корупційних ризиків, розробляти та втілювати власні антикорупційні програми. Однак за сучасних українських реалій ці програми скоріше імітують боротьбу з проявами корупції як зазначено у Національній доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2019 році [7].

Ключовим елементом антикорупційної програми є оцінка корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації. Водночас запроваджена комплексна система оцінки корупційних ризиків не є досконалою і не завжди демонструє ефективність, адже розповсюджується лише на органи державної влади, тож під неї не підпадають корупційні ризики, які можуть виникати в діяльності органів місцевого самоврядування. Часто навіть оцінка в державних органах є формальною, не передбачає реальних консультацій

в установах та із зацікавленими сторонами; багато звітів про оцінку корупційних ризиків дублюють одне одного і описують однакові ризики. Запроваджена оцінка корупційних ризиків також здебільшого не є всеосяжною, оскільки обмежується окремим міністерством чи відомством, тож не враховує ширших галузевих ризиків, що часто пов'язані з діяльністю органу державної влади. Попри значні інституційні зміни, підвищення рівня відкритості й прозорості та запровадження системної оцінки корупційних ризиків, основні порушення, зокрема лобіювання, гроші у політиці, кумівство та зловживання владою, безкарність і конфлікт інтересів залишаються викликом у багатьох секторах та на всіх рівнях державного управління, наголошують автори посібника «Корупційні ризики в міській раді: як оцінити та мінімізувати» [8].

Таким чином термін корупційний ризик є важливою правовою категорією у сфері боротьби із корупцією. Цей термін був введений на законодавчому рівні у Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади від 02.12.2016 № 126, якою корупційний ризик визначено як ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення органом влади визначених цілей та завдань [9].

Науковці визначають корупційний ризик по різному: як сукупність правових, організаційних та інших факторів і причин, які породжують, заохочують (стимулюють) осіб до скоєння корупційних правопорушень у сфері надання адміністративних послуг під час виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування [10, с. 13]; як фактор, що поєднує умови й обставини, активізує корупційну ситуацію до корупційно-психологічного стану, спрямованого на корупційну угоду потенційних суб'єктів корупційного правопорушення [11, с. 150]; як ймовірність учинення корупційних діянь і їх наслідки за конкретний проміжок часу [12, с. 13]. Тобто

корупційний ризик в діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування це потенційна ймовірність виникнення корупції, що негативно впливає на ефективність органів місцевого самоврядування та якість адміністрування процесів нарахування та сплати місцевих податків та зборів.

Національне агенство запобігання корупції (НАЗК) упродовж 2022 року проводила також оцінку корупційних ризиків у всіх сферах діяльності органів місцевого самоврядування. Ним також було напрацьовано проект Примірної антикорупційної програми органу місцевого самоврядування територіальної громади, яка вміщує 121 ризик; прийнято рішення про проведення пілотної оцінки корупційних ризиків у 2 територіальних громадах: Суворовській селищній раді та Городоцькій сільській раді; проведено навчання для членів робочих груп з оцінки корупційних ризиків; розроблено та запущено 6 опитувальників; здійснено аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища пілотних громад; проведено два виїзних «дружніх аудити» пілотних громад; напрацьовано проекти антикорупційних програм пілотних громад [13]. Проте на сьогодні ці програми не оприлюднені для громадськості, але у подальшому можуть стати основою для розширеного підходу у ідентифікації корупційних ризиків при нарахування та сплати місцевих податків та зборів.

Проте на сьогодні антикорупційні програми органів місцевого самоврядування не містять такої деталізації корупційних ризиків. Наприклад, опис ідентифікованих корупційних ризиків у діяльності Рівненської обласної ради, чинників корупційних ризиків та можливих наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, містить дванадцять ідентифікованих корупційних ризиків, проте жоден з них на пряму не пов'язаний із сферою встановлення чи адміністрування місцевих податків та зборів та носять узагальнений характер [14]. Цей приклад свідчить про відсутність ідентифікованих корупційних ризиків у роботі Рівненської

обласної ради щодо встановлення, контролю за нарахуванням та сплатою місцевих податків та зборів. За відсутності затвердженої Примірної антикорупційної програми органу місцевого самоврядування територіальної громади така ситуація склалася і в більшості інших органів місцевого самоврядування.

Громадські організації вже сьогодні сповіщають про виявлені корупційні схеми у сфері встановлення, нарахування та сплати місцевого збору за місця за паркування транспортних засобів. Такими прикладами є: 1) практика нелегального облаштування місць для службового паркування; 2) передача права облаштування паркувальних майданчиків на непрозорих умовах без конкурсів; 3) зловживання з обліком нічних паркувальних майданчиків та кількістю паркомісць на таких майданчиках.

Наприклад, у першому випадку місця для паркування біля ресторанів, магазинів, готелів, ринків, інших громадських місць є так званими «місцями службового паркування». Неврегульованість службового паркування, відсутність знаків (розмітки), які позначають місця для паркування, непрозорий механізм передачі прав на облаштування та експлуатацію (оренду) паркувальних майданчиків, маніпуляції під час проведення конкурсів з права облаштування паркувальних майданчиків (у містах, де конкурси проводяться, наприклад, Київ), створює ризики прийняття суб'єктивних рішень з боку місцевої влади. В той же час надходження від паркування, які мали б наповнювати бюджет міста, витрачаються на самоокуповування вже існуючих та створення нових паркувальних майданчиків, часто використовуються не за призначенням. Існуванню цієї корупційної схеми, а відповідно і реалізованого корупційного ризику можливе через такі причини: 1) не врегульованість нормативно-правових вимог до службового паркування; 3) відсутність регулювання щодо обмеження часу стоянки на місцях для паркування; 4) відсутність регулювання спеціальних місць, призначених для тимчасового

завантаження, розвантаження товарів, або короткотермінових зупинок; 5) не передбаченість правилами дорожнього руху обмеження тривалості зупинки на визначених місцях для паркування з метою забезпечення потреб магазинів/ресторанів/готелів тощо; 6) місця для службового паркування залишаються не інвентаризованими [15].

Корупційні порушення вчиняються також у разі передачі права облаштування пакувальних майданчиків на непрозорих умовах без конкурсів. У Києві до 2019 року інформація про те, на яких умовах та з ким укладаються такі договори, вважалась комерційною таємницею. Тобто громада не мала права знати як використовується ця ділянка. На практиці це діяло так, що окремі представники бізнесу «скупували» парковки за ціну, значно нижчу ринкової. В результаті відбуваються масштабні бюджетні втрати та ряд незручностей для містян, адже такі псевдо-орендарі не вкладують кошти у інфраструктуру парковки [15]. З 2019 року у Києві право на облаштування паркувального майданчика передається на умовах торгів на майданчику «Прозоро», що дозволило знизити корупційні ризики при визначенні вартості передачі ділянки. Проте у багатьох містах ручне управління процедурою передачі парковок лишається. Депутатський корпус місцевих рад часто має власні бізнес-інтереси у пакувальній сфері та приймаючи рішення може впливати на користь такого рішення щодо себе або наблизених осіб. Уповноважене у сфері паркування комунальне підприємство також перебуває під впливом депутатського корпусу або чиновників, що впливає на рішення, які приймають керівником підприємства. Відсутність моніторингу ефективності використання парковки суб'єктом, який отримав право на її облаштування, умисне приховування фактів збитковості парковок для місцевого бюджету також є причинами, що впливають на збереження процедури передачі прав на облаштування парковки через депутатів та комунальне підприємство [15].

Зловживання з обліком нічних паркувальних майданчиків та кількістю паркомісць на таких майданчиках полягає у наступному. Так звані «нічні» парковки, що працюють цілодобово та переважно розміщуються у спальних районах міст, вважаються прибутковим бізнесом для навколотранспортної сфери, адже дозволяє користуватись земельними ділянками за низьку собівартість та не сплачувати інших додаткових бюджетних платежів. До прикладу, суб'єкт декларує, що на парковці розміщено 15 паркувальних місць. Комунальне підприємств у сфері паркування з недогляду або умисно не здійснює перевірку фактично облаштованого майданчика, в результаті суб'єкт підприємницької діяльності сплачує місту за 15 місць, натомість розміщує на парковці 40 і більше авто. Крім того, облік фактично існуючих нічних паркувальних майданчиків не здійснюється: присутні ситуації, коли парковка облаштовується без відома уповноважених органів чи комунального підприємства, або ж на незаконну винагороду такі органи не помічають самовільно створеної парковки. Отже, бюджет міста втрачає кошти, мешканці потерпають від розташованих у неналежних місцях парковок, розвивається «чорний» ринок надання паркувальних послуг. Процедурна урегульованість оформлення «нічного» паркувального майданчика дозволяє депутатам та комунальному підприємству, уповноваженому у сфері паркування, на свій розсуд приймати рішення щодо виділення земельної ділянки для такої парковки. Надалі діяльність таких парковок фактично не контролюється, не перевіряється реальна кількість паркомісць і завантаженість, а також відсутні розрахунки, яку суму коштів бюджет міста повинен отримувати від цих парковок [15].

Наведені авторами посібника «100 корупційних схем в регіонах України» [15] приклади порушень чинного законодавства ведуть до утворення корупційних схем в органах місцевого самоврядування та призводять до недоотримання коштів до місцевого бюджету при

встановлення та адмініструванні, наприклад такого місцевого збору як збір за місця для паркування транспортних засобів. Тому при аналізі та ідентифікації корупційних ризиків в роботі органів місцевого самоврядування необхідно враховувати виявлені обставини.

Корупційні ризики, наголошують представники територіальних громад – це наявність таких причин та умов у всіх аспектах діяльності органу місцевого самоврядування, щоденних праводносинах із громадянами та юридичними особами, які можуть супроводжуватися порушеннями професійної етики, обмежень, встановлених антикорупційним законодавством, або навіть призводити до вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень [6, с. 31]. Для утвердження культури доброчесності, формування відповідного середовища та запобігання вчиненню правопорушень дуже важливо здійснювати роботу з виявлення корупційних ризиків на регулярній основі та вжиття заходів щодо їх усунення або мінімізації. Саме з метою усунення або мінімізації ризиків корупції Законом України «Про запобігання корупції» одним із основних завдань уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) визначено організацію роботи з проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності відповідного органу місцевого самоврядування [6, с. 31].

Належне виконання цього завдання вимагає як зусиль уповноважених осіб, так і всебічної підтримки та лідерства з боку керівництва органів місцевого самоврядування. Оцінювання та усунення або мінімізація корупційних ризиків передбачає комплекс дій: 1) утворення комісії з оцінювання корупційних ризиків, яка здійснює детальний аналіз функцій і процесів органу з метою виявлення й оцінювання корупційних ризиків – ймовірності (можливостей) для вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; 2) розробка та впровадження відповідних заходів, спрямованих на усунення або мінімізацію цих ризиків; 3) впровадження системи

періодичного моніторингу виконання заходів, оцінки їх ефективності та можливостей для їх перегляду. На керівника органу місцевого самоврядування покладається обов'язок визначити склад комісії з оцінки корупційних ризиків. До оцінки корупційних ризиків також рекомендується залучати представників громадськості та незалежних експертів у відповідних сферах діяльності шляхом введення їх до складу комісії. Процес оцінювання та усунення або мінімізації корупційних ризиків складається, як правило, із п'яти взаємопов'язаних етапів: 1) підготовка та планування оцінювання корупційних ризиків; 2) проведення оцінювання корупційних ризиків; 3) розробка заходів щодо усунення або мінімізації корупційних ризиків як складової антикорупційної програми; 4) інформування заінтересованих сторін про результати проведення оцінювання ризиків та про зміст антикорупційної програми; 5) моніторинг виконання заходів та перегляд антикорупційної програми установи з урахуванням ефективності виконання заходів [6]. При оцінці корупційних ризиків та розробці планів запобігання корупції або антикорупційних програм рекомендується використовувати відповідні документи, затверджені НАЗК [16–18].

Оскільки планується передати повноваження по адмініструванню місцевих податків до органів місцевого самоврядування, то необхідно врахувати ряд заходів по недопущенню реалізації корупційних ризиків, які були напрацьовані для податкових органів. Так, згідно Плану заходів щодо реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову політику, передбачено ряд заходів щодо протидії корупції та недопущення реалізації корупційних ризиків, а саме: 1) формування ефективної комунікації у сфері боротьби з корупцією серед співробітників та громадськості, включаючи інформацію про наслідки вчинення корупційних діянь; 2) постійне оновлення та розміщення у відкритому доступі інформації про результати роботи підрозділів

з питань запобігання та виявлення корупції; 3) організація підвищення кваліфікації співробітників підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції з метою отримання знань про найкращі міжнародні практики у сфері протидії корупції; 4) розроблення комплексного плану дій із забезпечення доброчесності, який передбачає три ключові напрями: проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців для визначення якості виконання поставлених завдань, а також з метою прийняття рішення щодо преміювання, планування їх кар'єри, визначення потреби у професійному навчанні, здійснення інших заходів мотивації; здійснення заходів з метою зменшення можливостей для вчинення корупційних дій, виявлення корупційних дій та застосування належних санкцій; запровадження обов'язкового навчання для співробітників податкової служби з питань запобігання корупції; 5) використання зворотного зв'язку у формі незалежних опитувань платників податків щодо їх оцінки сприйняття рівня корупції у ДПС як інструмента вдосконалення процедур та процесів діяльності служби [19].

Зазначена інформація свідчить про відсутність комплексного наукового підходу до розуміння сутності корупційного ризику в роботі посадових осіб та працівників органів місцевого самоврядування під час встановлення, нарахування та контролю за сплатою місцевих податків та зборів. Вивчення досвіду заходів по недопущенню реалізації корупційних ризиків у ДПС створює передумови для окреслення окремих аспектів та перспектив розробки запобіжників реалізації корупційних ризиків при адмініструванні місцевих податків та зборів органами місцевого самоврядування у майбутньому.

Висновки. Таким чином ознаками корупційного ризику в роботі посадових осіб органів місцевого самоврядування під час встановлення та адміністрування сплати місцевих податків та зборів є: 1) за змістом це сукупність правових, організаційних та інших фак-

торів і причин, що поєднують умови й обставини, активізують корупційну ситуацію спрямовану на укладення корупційної угоди між потенційними суб'єктами корупційного правопорушення; 2) суб'єктами є особи, що займають виборні посади, на які особи обираються на місцевих виборах; виборні посади, на які особи обираються або затверджуються відповідною радою; посади, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України та платники місцевих податків і зборів, податкові агенти; 3) має місце при здійсненні адмініструванні місцевих податків та зборів посадовими особами органів місцевого самоврядування; 4) наслідком реалізації корупційних ризиків є негативний вплив на досягнення органом місцевого самоврядування цілей щодо наповнення місцевих бюджетів при встановленні місцевих податків та зборів.

Таким чином, корупційний ризик в роботі посадових осіб органів місцевого самоврядування під час встановлення та адміністрування місцевих податків та зборів це сукупність організаційно-правових факторів і причин, що у процесі цієї діяльності підвищують вірогідність укладення корупційної угоди між посадовою особою органу місцевого самоврядування, платниками місцевих податків та зборів, що в результаті призводить до вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного із корупцією.

Анотація

У статті досліджено сутність та особливості такої правової категорії як корупційні ризики в діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування, що мають місце при встановленні та адмініструванні місцевих податків та зборів, а також визначено організаційно-правові напрями та шляхи для мінімізації таких корупційних ризиків. Визначено ознаки корупційного ризику в роботі посадових осіб органів місцевого самоврядування під час встановлення та адміністрування сплати місцевих податків та зборів є: за змістом це сукупність правових, організаційних та інших факторів і причин, що поєднують умови й обставини, активізують корупційну ситуацію спрямовану на укладення корупційної угоди між потенційними суб'єктами корупційного правопорушення; суб'єктами є особи, що займають виборні посади, посади, на

На наш погляд, основними організаційно-правовими заходами мінімізації корупційних ризиків в діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування є затвердження НАЗК Примірної антикорупційної програми органу місцевого самоврядування територіальної громади, яка деталізує корупційні ризики, у тому числі у сфері встановлення та адміністрування місцевих податків та зборів; проведення навчання представниками НАЗК для членів робочих груп органів місцевого самоврядування з оцінки корупційних ризиків та методична допомога при підготовці проектів антикорупційних програм територіальних громад; забезпечення належних умов для здійснення повідомлень про можливі корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення в органах місцевого самоврядування; запровадження практики звільнення з роботи в органах місцевого самоврядування за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією у сфері встановлення та адміністрування місцевих податків та зборів; посилення внутрішнього контролю за виконанням вимог антикорупційного законодавства та службової дисципліни. Також при розробці законопроектів щодо внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків і зборів необхідно передбачити механізми ідентифікації та усунення корупційних ризиків у цій сфері.

які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України та платники місцевих податків та зборів; має місце при здійсненні адмініструванні місцевих податків та зборів, контрольних повноважень посадовими особами органів місцевого самоврядування; наслідком реалізації корупційних ризиків є негативний вплив на досягнення органом місцевого самоврядування цілей щодо наповнення місцевих бюджетів при сплаті місцевих податків та зборів. Запропоновано основні організаційно-правові заходи мінімізації корупційних ризиків в діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування: затвердження НАЗК Примірної антикорупційної програми органу місцевого самоврядування територіальної громади, яка деталізує корупційні різниці, у тому числі у сфері встановлення та адміністрування місцевих податків та зборів; проведення навчання працівників органів місцевого самоврядування з оцінки корупційних ризиків та методична допомога при підготовці проектів антикорупційних програм територіальних громад; забезпечення належних умов для здійснення повідомлень про можливі корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення в органах місцевого самоврядування; посилення внутрішнього контролю за виконанням вимог антикорупційного законодавства та службової дисципліни. Наголошено на необхідності розробки та закріплення механізмів ідентифікації та усунення корупційних ризиків у законопроектах щодо внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків і зборів.

Ключові слова: місцеві податки та збори, органи місцевого самоврядування, посадові особи, корупційний ризик, ідентифікація, збір за місця для паркування транспортних засобів.

Potip M. M. Corruption risks in collecting local fees and organizational and legal countermeasures

Summary

The article examines the essence and peculiarities of such a legal category as corruption risks in the activities of officials of local self-government bodies, which occur during the establishment and administration of local taxes and fees, and also defines organizational and legal directions and ways to minimize such corruption risks. The signs of corruption risk in the work of officials of local self-government bodies during the establishment and administration of the payment of local taxes and fees have been identified: in terms of content, this is a set of legal, organizational and other factors and reasons that combine conditions and circumstances that intensify the corruption situation aimed at concluding a corruption agreement between potential subjects of a corruption offence; subjects are persons holding elected positions, positions to which persons are appointed by the village, settlement, city mayor, the head of the district, district in the city, oblast council on a competitive basis or according to another procedure provided for by the legislation of Ukraine, and payers of local taxes and fees; takes place during the administration of local taxes and fees, control powers by officials of local self-government bodies; the consequence of the implementation of corruption risks is a negative impact on the achievement by the local self-government body of the goals of filling local budgets with the payment of local taxes and fees. The main organizational and legal measures to minimize corruption risks in the activities of officials of local self-government bodies are proposed: the approval by the NAZK of the Exemplary Anti-corruption Program of the local self-government body of the territorial community, which details corruption differences, including in the field of setting and administering local taxes and fees; conducting training for employees of local self-government bodies on the assessment of corruption risks and methodical assistance in the preparation of projects of anti-corruption programs of territorial communities; ensuring proper conditions for reporting possible

corruption and corruption-related offenses in local self-government bodies; strengthening of internal control over compliance with the requirements of anti-corruption legislation and official discipline. The need to develop and consolidate mechanisms for identifying and eliminating corruption risks in draft laws on amendments to the Tax Code of Ukraine and the Law of Ukraine “On Local Self-Government in Ukraine” regarding granting additional powers to local self-government bodies in the administration of local taxes and fees was emphasized.

Key words: local taxes and fees, local self-government bodies, officials, corruption risk, identification, parking fee.

Список використаних джерел:

1. Джус М. Місцеві податки: як громадам залишитися при грошах під час і після війни. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/local-government/mistsevi-podatki-jak-hromadam-zalishitisja-pri-hroshakh-pid-chas-i-pislja-vijni.html>
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20 червня 2022 року № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
3. Встановлення місцевих податків та зборів під час війни. Бухгалтерія для бюджету та ОМС. URL: <https://oblikbudget.com.ua/news/10853-vstanovlennya-mstsevih-podatkv-ta-zborv-pd-chas-vyni>
4. Маркуц Ю., Задорожня Л. Адміністрування місцевих податків органами місцевого самоврядування: що варто врахувати? URL: <https://voxukraine.org/administruvannya-mistsevyh-podatkv-organamy-mistsevogo-samovryaduvannya-shho-varto-vrahuvaty>
5. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік : розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 березня 2023 р. № 221-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2023-%D1%80#Text>
6. Посібник для керівництва органів місцевого самоврядування щодо побудови системи інституційної доброчесності. 2022. 92 с. USAID-взаємодія. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/809/Mayor_book_v7_WEB_FINAL.pdf
7. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2019 році. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Proyekt-Natsdopovidi-2019.pdf>
8. Корупційні ризики в міській раді: як оцінити та мінімізувати : посібник. 2020. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications>
9. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 р. № 126. *Офіц. вісник України*. 2017. № 4. Ст. 168.
10. Коліуш О.Л. Корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг: адміністративно-правові засади протидії: автореф. дис. канд. юрид. наук. Дніпро. 2020. 18 с.
11. Погрібний І. М., Новіков М. М. Щодо ознак корупційних ризиків у законопроектній діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 6-2. Ч. 3. С. 146–154.
12. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 16 с.
13. Стан виконання Показників ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції на 2021–2023 роки, затверджених наказом Національного агентства від 23.07.2021 № 446/21 (станом на 31.12.2022)
14. Антикорупційна програма Рівненської обласної ради на 2021–2023 роки. Затверджено рішенням Рівненської обласної ради 21.08.2020. № 1778. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Antykoruptsijna-programa-Rivnenskoj-oblasnoyi-rady-2021-2023.pdf>

15. 100 корупційних схем в регіонах України. Коаліція антикорупційних громадських організацій, Антикорупційний штаб. Разом проти корупції. 2020. URL: <https://www.rpk.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/as-100-schemes-2-1.pdf>
16. Рішення НАЗК від 02 грудня 2016 р. № 126. URL: <https://goo.gl/ywGHu6>
17. Рішення НАЗК від 08 грудня 2017 р. № 1379. URL: <https://goo.gl/i4ZedZ>
18. Рішення НАЗК від 19 січня 2017 р. № 31. URL: <https://bit.ly/3gnZskZ>
19. Деякі питання реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику : розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 липня 2019 р. № 542-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/542-2019-%D1%80#n12>